

социально-педагогическая профилактика, вредные привычки, воспитание личности

SOCIAL AND EDUCATIONAL PREVENTION BAD HABITS PERSON BY TEENAGERS LABOR PRODUCTIVITY

I. SOPIVNYK, Associate Professor, Department of Social Pedagogy and Information Technologies in Education of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

***Summary.** The article analyzes the problems of socio-pedagogical prevention of harmful habits of adolescents as one of the kinds of deviant behavior. It is proved that the work is an important means of educating adolescents and prevention of addictions. It is proved by the methods of mathematical statistics (Pearson correlation coefficient), that between the lack of bad habits of adolescents and the current need for productive work there is a high level of correlation.*

***Keywords:** productive labor, means of education, socio-pedagogical prevention, addictions, education of the individual*

УДК 378.147

ІЗ ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «БОТАНІКА»

Л.Й. СОПІВНИК, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого»

***Анотація.** У статті розкрито досвід організації самостійної роботи студентів аграрних коледжів у процесі вивчення навчальної дисципліни «Ботаніка». Висвітлено різні форми роботи викладачів циклової комісії, що спрямовані на розвиток самостійної творчості студентів як на заняттях, так і в позаурочний час.*

***Ключові слова:** самостійна робота, самоосвіта, самовдосконалення, самостійна творчість, методика викладання ботаніки*

***Постановка проблеми у загальному вигляді.** В практику сучасної вищої освіти входить більш ефективні методи і засоби навчання, які сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів. Особливої уваги заслуговують ті методи, які допомагають студентам систематизувати одержані знання; самостійно їх набувати, використовувати на практиці. Важливе значення в даному контексті має самостійна робота.*

***Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Окремі аспекти організації самостійної роботи студентів аграрних коледжів досліджувались в роботах Буряка В. К., Генкал С. Е., Дзюби І.О., Дьоміна А.І., Котова А. В. та ін. Проте, особливості організації самостійної роботи студентів аграрних коледжів у процесі вивчення навчальної дисципліни «Ботаніка» висвітлені недостатньо.*

© Л. Й. Сопівник, 2016

Мета статті полягає у висвітленні досвіду організації самостійної роботи студентів аграрних коледжів у процесі вивчення навчальної дисципліни «Ботаніка».

Виклад основного матеріалу. Навчання – один із видів праці, яка потребує великої концентрації волі, розумових і фізичних зусиль. Навчання буде лише тоді результативним, коли той, хто вчиться, хотітиме мати знання з певної галузі. Якщо людина усвідомлює, що вона завжди мало знає, і знає, як зробити так, щоб знання множились, то вона завжди буде прагнути до самоудосконалення. Чим більше людина приділяє часу самоосвіті, тим вона є досконалішою. Тому самонавчання, самостійна робота над собою є незамінним видом навчальної діяльності.

Самостійна робота для кожної людини, яка хоче бути освіченою, має бути серцевиною навчальної діяльності. Лише постійна наполеглива праця дасть можливість якомога ближче підійти до вершини знань певної галузі. Можна без перебільшення стверджувати, що навчання – це, перш за все, самоосвіта, яка ґрунтується на самостійній роботі студентів.

Самостійна навчальна діяльність студента буде лише тоді результативною, коли в ній є внутрішня потреба. Звично, на перших порах доводиться себе примушувати працювати самостійно на занятті і після нього. В особі, в якій чітко визначена мета само спонукання, виробляються звички, навички і врешті-решт, навчальна діяльність стає внутрішньою потребою, без якої особистість не відчуватиме душевного комфорту. Самостійну навчальну діяльність можна розглядати як особливу творчу працю, яка має приносити плоди від певних розумових і психічних дій.

Самостійна робота студентів – це спланована, пізнавальна, організаційно і методично направлена діяльність, яка здійснюється без прямої допомоги викладача для досягнення конкретного результату. Така навчальна діяльність студента може здійснюватись під керівництвом і контролем педагога за рахунок скорочення аудиторних занять, а також без допомоги і контролю викладача з метою самозбагачення знаннями.

Самостійну творчість студентської молоді необхідно розвивати як на заняттях, так і в позаурочний час:

- самостійна робота студентів із натуральними об'єктами, живими рослинами;
- самостійна робота із навчальними підручниками;
- самостійна робота із навчальними екранними посібниками (навчальні кінофільми, діафільми, слайди);
- самостійна робота із моделями і муляжами;
- самостійна робота студентів, яка носить комплексний характер.

1. Зокрема на заняттях ботаніки, овочівництва, плодівництва самостійна робота з натуральними об'єктами проводиться як на занятті з живими рослинами, гербарними екземплярами, так і в природі: на екскурсії, на колекційно-дослідних ділянках при проходженні навчальної практики, а також в позаурочний час по індивідуальних завданнях.

При вивченні теми: «Плоди і насіння», ознайомлюємо студентів із сухими і соковитими плодами. Спочатку вони їх порівнюють, потім їх розрізають і описують внутрішній вміст плоду.

Порівнюють два соковиті плоди і описують, що між ними є спільного, а що відмінне, а потім порівнюють сухий плід із соковитим. Тоді дані про сухі і соковиті плоди заносять у таблицю.

Таблиця 1

Різноманітність плодів

Назва рослини	Сухий чи соковитий плід	Число насіння у плоді (одне чи багато)	Види плодів
Горох	Сухий	Багато	Біб
Суниця	Соковитий	Багато	Складна сім'янка
Вишня	Соковитий	Одна	Кістянка

Для виконання завдання група ділиться на ланки, кожна виконує своє індивідуальне завдання.

Після викладач ставить запитання:

1. Чи відноситься до плодів цибуля, качан капусти, коренеплоди моркви, буряка? Поясніть відповідь.

2. Доведіть, що бульба не корінь, не плід, а підземний пагін.

3. Опишіть, що таке бульба.

Особливої уваги заслуговує робота із підручником, навчальною науковою літературою, довідниками, в процесі якої формуються уміння працювати з книгою. Викладачі циклової комісії практикують методи роботи із підручником. На перших заняттях організовується робота так, щоб навчити студентів самостійно працювати над текстом підручника. Слід відзначити, що з деяких дисциплін на самостійне вивчення відводиться 30%, а з інших 50% програмного матеріалу. Для цього ставиться навчальна мета, на дошці розписується план. Студенти читають тексти і згідно з планом роблять короткі записи. Окремі абзаци зачитують, коментують, вибирається і записується один із оптимальних варіантів короткого запису, виявляються результати самостійної роботи шляхом бесіди по конспекту студента: вносяться корективи у відповіді, записи, робляться доповнення.

Також студентам ставиться кілька запитань і пропонується знайти у тексті відповіді на них. Варіанти відповіді заслуховуються і при потребі пояснюються викладачем. Студенти вирішують завдання і творчого характеру, дають відповіді на запитання після роботи із підручником у вигляді схеми, складання таблиці, у вигляді малюнка та ін. Ефективність самостійної роботи покращується в поєднанні із проблемним підходом. Наприклад, при вивченні теми «Поглинання коренем води» із дисципліни «Фізіологія рослин» дається завдання прочитати дану тему і дати відповідь на такі питання:

- чому поливати овочі і квіткові рослини краще вечором?
- чому рекомендується поливати рослини в три прийоми?
- чому поливають культурні рослини, а не поливають дикі?
- чому не бажано поливати рослини холодною водою?

Для того, щоб дати відповіді на ці запитання студентам необхідно уважно прочитати матеріал і зробити аргументовані висновки, щодо даних відповідей. Іде активний, творчо-пізнавальний процес.

Викладачі циклової комісії переконались, що оптимальною формою організації самостійної роботи є групова самостійна робота. Для цього визначається лідер кожної групи з 4 -5 осіб. Перед заняттям (чи на занятті) лідер одержує картку із завданнями і все необхідне для його виконання. Після вступної бесіди

ди, де формулюється навчальна мета, розглядається план вивчення нової теми, студенти самостійно виконують індивідуальне завдання. І роблять короткі записи у зошити.

Групова форма роботи по вивченню нового матеріалу має ряд переваг:

- в роботі активно беруть участь всі студенти;
- вивчення нового матеріалу проходить з інтересом і успішно;
- студенти-лідери засвоюють матеріал глибше;
- дух змагальності стимулює до пізнання нового.

Самостійну роботу студентів викладачі організують при демонструванні кінофільмів, діафільмів, слайдів. Іноді кінофільми використовуються на заняттях «Ботаніки» як позапрограмний матеріал, який дає додаткову інформацію з теми. Для цього на дошці пишу перелік питань, на які студенти мають дати відповідь після розгляду кінофільму, чи діафільму. Також студенти самостійно підбирають назви слайдів, порівнюють із правильними назвами. Така форма роботи пробуджує в студента цікавість та інтерес до теми.

Наприклад, вивчаючи тему: «Корінь та його зони» і демонструючи фрагменти діафільму, проводимо невеличку вступну бесіду і ставимо запитання:

- Якою частиною корінь росте в довжину? Як це можна доказати?
- Як можна підсилити ріст бокових коренів?
- Яка будова кореневого волоска?

Після заслуховування відповідей студентів, допомагаємо сформулювати висновок про те, що корінь росте в довжину за рахунок зони росту і поділу клітин, де знаходиться твірна тканина.

Для формування знань про зовнішню, а іноді і внутрішню будову органів рослин використовуються викладачами циклової комісії моделі, муляжі, зокрема муляжі плодів, овочів, будови квітки та насінини. Завдяки демонстрації муляжів студенти знайомляться із такими типами плодів чи овочів, які в природі побачити не можуть.

Часто на заняттях викладачі циклової комісії для розвитку самостійної творчості використовують декілька джерел самостійної роботи, використовують натуральні об'єкти, муляжі, діафільми та роботи із підручником. Наприклад, для того, щоб вивчити будову плоду чи листка, квітки спочатку необхідно вивчити теоретичний матеріал із підручника і продемонструвати натуральний об'єкт (живі рослини гербарні матеріали, листки, плоди, муляжі, це полегшує засвоєння нового матеріалу).

Цінним методом самостійної роботи на занятті з ботаніки є проведення експерименту, який дає можливість більш глибше пізнати окремі аспекти досліджуваного явища, дозволяє закріпити отримані знання.

Практичні заняття мають важливе значення для прищеплення вміння самостійно поглиблювати знання, орієнтуватись у величезному потоці наукової інформації. На навчальній практиці із «Плодівництва» студенти самостійно визначають попередній врожай плодів в саду агроколеджу:

- формують і обрізують плодові дерева;
- використовують плодові саджанці і садять їх збираючи урожай. Вони одночасно виявляють сорти плодівих.

На навчальній практиці із дисципліни «Овочівництво» самостійно проводять підготовку насіння до посіву; посів овочевих різним способом і в різні строки, догляд за овочевими.

Велика увага приділяється формуванню навичок самостійної творчості у студентів в позаурочний час, зокрема:

- студенти беруть участь у виставці овочевих і плодкових культур, як в коледжі так і на рівні району;
- догляд за колекційно-дослідними насадженнями;
- написання рефератів, курсових та дипломних робіт;
- проводять індивідуальні екологічні дослідження стану річок району та своєї місцевості;
- збір та систематизація гербарію;
- виготовлення альбомів, колекцій овочевих культур різних фірм;
- готують мультимедійні презентації.

З цією метою цілеспрямовано у ході навчального і виховного процесу формуються у студентів навички культури розумової праці. Викладачі привчають їх до правильної організації режиму дня, вміння розподілити час, організувати своє робоче місце.

Життя, практика переконують нас в тому, що дати всі знання, які можуть згодитись людині в її житті, неможливо, а навчити самостійно опановувати знання можна і потрібно. Це стало основним завданням в роботі нашого навчального закладу, кожного викладача циклової комісії.

Для успішного виконання самостійної позааудиторної роботи в нашому коледжі для студентів створюються необхідні умови, зокрема: забезпечення літератури у бібліотеці; спеціально обладнані кабінети та лабораторії, з відповідним наочним обладнанням, ТЗН, муляжі, мікропрепарати і таблиці.

Висновки. Активізація самостійної роботи дає можливість студентам самостійно мислити, розвивати творчий підхід до вирішення тієї чи іншої проблеми, збуджує інтерес до теми, дисципліни та до обраної спеціальності, а найголовніше – студенти привчаються логічно мислити і аргументовано робити висновки. Які б форми і методи навчання не використовувались на заняттях, основними суб'єктами педагогічної взаємодії є викладачі і студенти, від яких залежить успішність здобуття нових знань.

Література

1. Буряк В. К. Самостійна робота з книгою / В. К. Буряк – К., 1990.
2. Генкал С. Е. Форми організації навчальної діяльності учнів профільних класів біологічного спрямування / С. Е. Генкал // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – № 1. – с. 86–95.
3. Дзюба І. О. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах особистісно-орієнтованого навчання [Електронний ресурс]. / І.О.Дзюба – Харків, 2008. – Режим доступу: <http://www.bestreferat.ru/referat-136461.html>
4. Дьомін А.І. Методи і форми організації навчання / А.І. Дьомін, О.П. Кондрачук. – К.: Вища школа, 1975. – 112 с.
5. Котова А. В. Визначення сутності та змісту самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах. [Електронний ресурс] – Харків, 2008. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..
6. Самостійна робота учнів - засіб розвитку пізнавальної активності і творчого мислення (на історичному матеріалі). Режим доступу: www.br.com.ua

REFERENCES

1. Buriak V. K. Samostiina robota z knyhoiu / V. K. Buriak – K., 1990.
2. Henkal S. E. Formy orhanizatsii navchalnoi diialnosti uchniv profilnykh klasiv biolohichnoho spriamuvannia / S. E. Henkal // Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. – 2011. – № 1. – s. 86–95.
3. Dziuba I. O. Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv vyshchychkh navchalnykh

zakladiv v umovakh osobystisno-orientovanoho navchannia [Elektronnyi resurs]. / I.O.Dziuba – Kharkiv, 2008. – Rezhym dostupu: <http://www.bestreferat.ru/referat-136461.html>

4. Domin A.I. Metody i formy orhanizatsii navchannia / A.I. Domin, O.P. Kondratiuk. – K.: Vyshcha shkola, 1975. – 112 s.

5. Kotova A. V. Vyznachennia sutnosti ta zmistu samostiinoi roboty studentiv u vyshchych navchalnykh zakladakh. [Elektronnyi resurs] – Kharkiv, 2008. – Rezhym dostupu: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..

6. Samostiina robota uchniv - zasib rozvytku piznavalnoi aktyvnosti i tvorchoho myslennia (na istorychnomu materialy). Rezhym dostupu: www.br.com.ua

С ОПЫТА ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ АГРАРНОГО КОЛЛЕДЖА В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ «БОТАНИКА»

**Л.Й.СОПИВНЫК, специалист высшей категории,
преподаватель-методист, ОП НУБиП Украины «Залещицкий
аграрный колледж им. Е. Храпливого »**

***Аннотация.** В статье раскрыто опыт организации самостоятельной работы студентов аграрных колледжей в процессе изучения учебной дисциплины «Ботаника». Освещены различные формы работы преподавателей цикловой комиссии, направленные на развитие самостоятельного творчества студентов как на занятиях, так и во внеурочное время.*

***Ключевые слова:** самостоятельная работа, самообразование, самосовершенствование, самостоятельное творчество, методика преподавания ботаники*

FROM THE EXPERIENCE OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS IN THE AGRICULTURAL COLLEGE STUDY OF DISCIPLINE "BOTANY"

**L. SOPIVNYK, specialist of the highest category, the teacher-
methodologist, OP NUBiP Ukraine "Zaleschitsky Agricultural College
E. Hraplivogo "**

***Summary.** In the article the experience of independent work of students of agricultural colleges in the process of studying the discipline "Botany". When covering the various forms of work of teachers of cyclic Commission to develop independent creativity of students as in the classroom and outside school hours.*

***Keywords:** self-study, self-education, self-improvement, self-creation, methods of teaching botany*

УДК 378

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

**Т. С. ТЕРЕЩЕНКО, аспірантка кафедри методики навчання та управ-
ління навчальними закладами Національного університету біоресурсів і
природокористування України**

© Т. С. Терещенко, 2016